

Cílová skupina etopedie

Rizikové a protektivní faktory vzniku poruch chování

Problémy v chování x poruchy chování

Cílová skupina

1. děti bez výraznějších problémů
2. děti v riziku
3. děti s problémy v chování
4. děti s poruchami emocí a chování

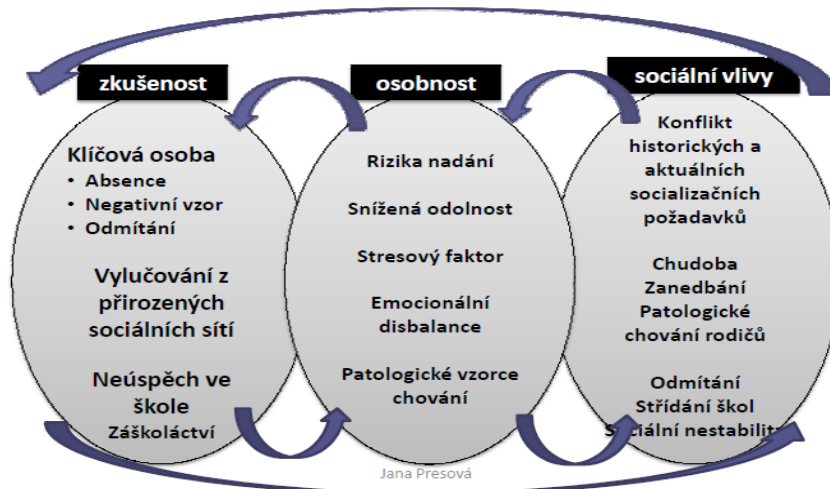
1) Děti bez výraznějších problémů v chování

- prevence (Specifická x nespecifická prevence)
- popř. preventivní programy sociálně patologických jevů (peer programy...), eliminace ohrožujících podmínek ve školním prostředí atd.

2) Děti v riziku („At-risk Youth“)

- děti, které ve svém vývoji čelí mnoha rizikům z roviny osobnostní i sociální
- odolnost dítěte vůči faktorům, které jej z vnějšku ohrožují
- koncept resilience
- praxe spočívá v preventivních aktivitách, v diagnostice a poradenství

Triáda rizikových faktorů ve vývoji poruchy chování

Rizika spojená s osobností dítěte

- váží se na fyzickou, psychickou konstituci a sociální zkušenost patří sem:
  - faktory fyzického zdraví – nedonošenost, nízká porodní váha, postižení, nemoc, porodní úraz, chronická onemocnění
  - faktory vnitřních dispozic – nízká inteligence, obtížný temperament, hyperaktivita, impulzivita

Rizika spojená s rodinou dítěte

- základní rizika spočívají v nedostatku „vřelosti – lidského tepla“ patří sem:
  - rodinné stresory – konflikty mezi rodiči, postnatální deprese, nízká vzdělanost, tísnivá finanční situace

- nastavení rodinného systému – struktura a hierarchie rodiny (neúplná rodina, nezletilá matka, nezaměstnanost rodičů atd.)

Školní rizika

- nepřipravenost na vstup do školy + neschopnost přizpůsobit se požadavkům
- nedostatek pozitivní interakce se spolužáky a učiteli
- neúspěch a izolace
- vyhledávání ostatních dětí s podobnými potížemi (problémové vrstevnické party)
- bludný kruh neúspěchu

Rizika spojená se společností

- ▶ Životní podmínky – socioekonomické znevýhodnění, hustota zalidnění a materiální životní podmínky, místo bydliště
- ▶ Patologické formy chování v okolí – násilí, kriminální činnost...
- ▶ Kulturní a morální hodnoty – sociální nebo kulturní diskriminace, násilí v médiích
- ▶ Konflikt aktuálních a historických socializačních požadavků (odlišnost požadavků rodiny, školy...)

Protektivní faktory dle Šolcové (2009)

Individuální úroveň

- **Konstituční resilience** (pozitivní temperament, robustní neurobiologický systém)
- **Sociabilita** (citlivost, prosociální postoje, citová vazba k ostatním)
- **Intelligence** (školní výkon, plánování a rozhodování)
- **Komunikační dovednosti** (rozvinutá řeč, čtenářské dovednosti)
- **Osobnostní charakteristiky** (tolerance k negativním emocím; sebeuplatnění; sebevědomí; pozitivní sebepojetí; vnitřní lokalizace kontroly; smysl pro humor; nadějnost; strategie zvládnání stresu; trvalý hodnotový systém; vyvážený pohled na zkušenosti; tvárnost a pružnost; mravní síla, přesvědčení, houževnatost, odhodlání

Úroveň rodiny

- **Podporující rodina** (povzbuzení, pomoc, vřelost; soudržnost péče; blízký vztah k pečujícím osobám; víra v dítě; neobviňování; vzájemná manželská opora; talent, koníček
- **Socioekonomický status**

Úroveň komunity

- **Školní zkušenosti** (podporující kamarádi a vrstevníci; pozitivní vliv učitele; úspěch
- **Podporující komunita** (víra v jedince, netrestání)

Úroveň kultury

- Tradiční aktivity, tradiční spiritualita; tradiční jazyk; tradiční medicína

3) Děti s problémy v chování a poruchami chování

- vývoj poruchy chování probíhá nejčastěji od fáze působení rizikových faktorů k fázi problémového chování až k poruchám chování
- důležité je včasné řešení potíží
- praxe u dětí s problémy a poruchami chování má těžiště v reedukaci, diagnostice a v poradenství

Rozdíl mezi poruchou a problémy v chování - záměr

PROBLÉMY V CHOVÁNÍ

- o svých problémech ví, vadí mu a chtěl by je odstranit
- normy chování neporušuje úmyslně
- jejich porušování je výsledkem konfliktu mezi vnějšími požadavky a vnitřními potřebami dítěte

- nálepkou problémového dítěte trpí a vyvolává v něm negativní emocionální zážitek

Rozdíl mezi poruchou a problémy v chování – časová dimenze

PROBLÉMY V CHOVÁNÍ

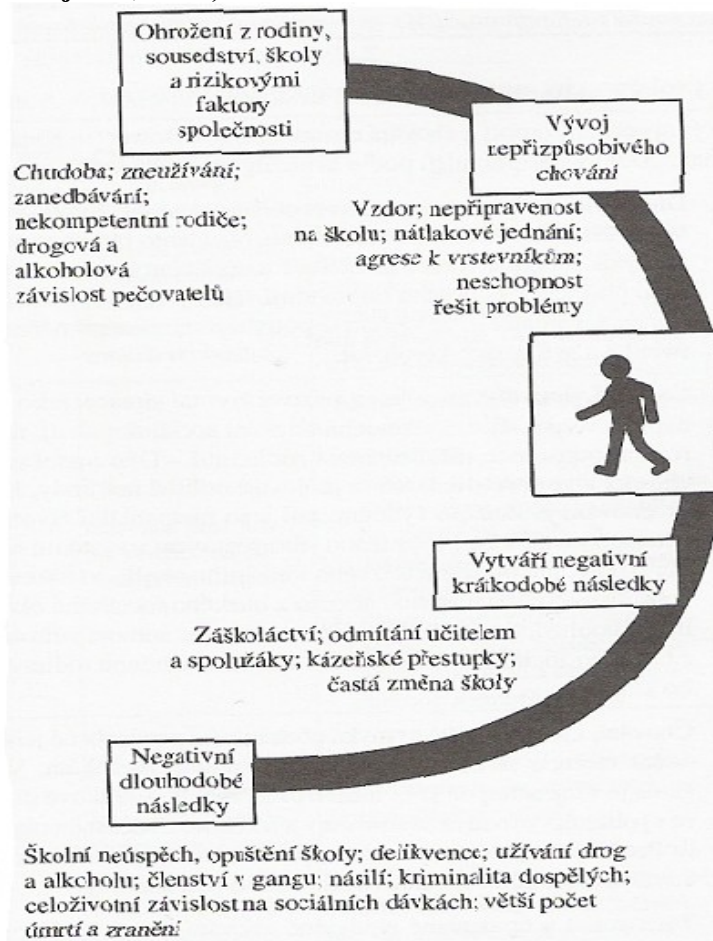
- problémy bývají krátkodobé
- popřípadě se objevují v určitých periodách
- mívají vývojové souvislosti
- bývají důsledkem nezvládnutých konfliktů se sociálním okolím

Rozdíl mezi poruchou a problémy v chování – náprava

PORUCHY CHOVÁNÍ

- náprava vyžaduje speciální péči
- směřuje k převádění způsobů a cílů chování společensky nepřijatelného k chování, které je přijatelné

Cesta rizikových dětí k dlouhodobým negativním následkům (Walker, Severson, 2002, in Vojtová, 2008)

Jak jsou vnímáni jedinci s PCH?

- vyvolávají v jiných nelibé pocity
- provokují druhé k negativní reakci v chování
- nebývají oblíbení mezi vrstevníky
- málokdy se stávají přirozenými vůdci ve skupinách

Jak vnímají jedinci s PCH sami sebe?

- považují se za smolaře, za neúspěšné
- mívají malé sebevědomí

- jejich rozhodnutí bývají impulzivní ve snaze rychle dosáhnout cíle
- opakovaně a předem se vzdávají svých aspirací
- převažuje u nich krátkodobá motivace
- vzdálené cíle nebývají schopni svým jednáním sledovat
- jejich úsilí bývá velmi často přerušováno náhodným lákavým podnětem
- neumí se radovat z drobných úspěchů